

Ferdo Gestrin

TRGOVINA S KOŽAMI V MARKAH V 15. IN V PRVI POLOVICI 16. STOLETJA

Dežele na obeh straneh Jadranskega morja so bile stoletja vse do druge polovice 19. stoletja tesno povezane z gospodarskimi in drugimi vezmi. Iz obeh področij dežel, iz italijanskih in balkanskih, v velikem delu slovanskih, se je obojestransko pretakal od srednjega veka dalje trgovski in pomorski promet, ki so ga le sorazmerno redko in le za krajši čas prekinjale zanj neugodne razmere. Z uvozom v eno stran je bil tesno povezan izvoz na drugo stran in obratno. Tržišče na balkanskem prostoru je iskalo blago iz Italije in zahoda nasploh, a trg v Italiji in na zahodu je bil odprt za celo vrsto blaga iz balkanskih dežel.¹ Balkan je bil tako že od prve polovice 15. stoletja področje zanimanja tujih, zahodnih trgovcev zavoljo surovin, ki jih je mogel posredovati. Ena izmed takih surovin so bile tudi kože in trgovina s kožami med obema področjema v 15. in v prvi polovici 16. stoletja je predmet, vsebina, te razprave.

V italijanskih deželah je potreba po tako pomembnih surovinah, kakor so bile tedaj kože, v 15. in 16. stoletju izredno porasla. Italija je v tem času le deloma in v sorazmerno majhni meri mogla kriti potrebe po kožah iz lastnih virov. O tem pričajo tudi za obravnavano obdobje pojavljajoče se pogodbe trgovcev s posameznimi mesarji in zakupniki mesnic v markizanskih mestih za izključno prodajo vseh kož zaklanih živali po pogodbeno vnaprej določenih cenah za določen čas, običajno za dobo enega leta.² Zato je bila Italija seveda vezana na uvoz kož, ki je, rečeno na splošno, naraščal v vsem obravnavanem obdobju. Od konca 15. stoletja je začelo primanjkovati kož tudi deželam zahodne Evrope in je zavoljo tega trgovina s kožami iz balkanskih in še širših področij prek Italije na pomenu veliko pridobila. V tej trgovini s kožami se v obravnavanem obdobju pokažejo Marke kot izredno važno stičišče kopnih in pomorskih poti za to trgovino in kot izhodišče za promet blaga v nasprotni smeri. Ancona, Pesaro in sprva tudi Fano — Senigallia pri tem skoraj ni prihajala v poštev³ — so bila središča, od koder so se kože posredovale daleč v

¹ J. Tadić, *Ekonomsko jedinstvo Balkana i Sredozemlja u XVI veku*, *Zgodovinski časopis* 19-20 (1965/6), str. 197 sl.; Z. P. Pach, *The Role of East-Central Europe in International Trade*, *Etudes Historiques* 1970, 1, Budapest 1970, str. 217 sl.; *Der Aussenhandel Ostmitteleuropas 1450—1650. Die ostmitteleuropäischen Volkswirtschaften in ihren Beziehungen zu Mitteleuropa. Die Vorträge der 1. Tagung des Seminars für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte der Philipps-Universität zu Marburg an der Lahn*. Herausgegeben von Ingomar Bog. Köln—Wien 1971; H. Kellenbenz, *Südosteuropa im Rahmen der europäischen Gesamtwirtschaft*, *Grazer Forschungen zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte* 1. (1971), str. 27 sl.; O. Pickl, *Die Auswirkungen der Türkenkriege auf den Handel zwischen Ungarn und Italien im 16. Jahrhundert*, *ibidem*, str. 71 sl.; F. Gestrin, *Mitninske knjige* 16. in 17. stoletja na Slovenskem, Ljubljana 1972; F. Gestrin, *Le relazioni economiche tra le due sponde adriatiche tra Quattro e Cinquecento*, *Congressi Salentini II* (1973), str. 87 sl.; F. Gestrin, *Gospodarstvo in družba zahodnojugoslovanskih dežel od 15. do srede 17. stoletja*, *Zgodovinski časopis* 29 (1975), str. 45 sl.

² Glej npr. za Pesaro not. knj. A. Milioni 60/7 f 141' — 1537 april 26; 60/10 — 1540 marec 15; 60/11 f 171, 199' in 218' — 1541 avg. 12, april 29 in marec 23; 60/5 f 185' — 1546 marec 31; 60/6 f 52 in 319' — 1547 marec 18 in 1546 okt. 20. Za Ancono: not. knj. Jo. B. Alberici 243 f 171 — 1554 jun. 25.

³ Prim. Archivio di Stato — Fano, *Codici Malatestiani* 107 — *Libro dela depositaria de Senegaglia*, *passo e tratta* 1454. Archivio di Stato — Ancona, not. knj. G. Giustiniani 657 f 108 — 1533 april 2; 661 f 182' — 1537 sept. 25; not. knj. Jo. B. Alberici 233 f 107 — 1542 jul. 7.

zaledje v obliki trgovine na krajše razdalje, a iz Pesara in zlasti iz Ancone so šle kože tudi na veliko in na daljše razdalje, posebej prek Firenc proti Lombardiji, Genovi in dalje na zahod. Podrobneje moremo slediti samo prve-
mu delu te trgovine in sicer zgolj njenemu kreditnemu delu, kakor ga registri-
rajo notarske knjige, izredno važna in bogata serija virov v vseh treh zgoraj
imenovanih mestih.⁴

V obravnavanem obdobju so prihajale kože v Marke predvsem iz dveh
smeri: iz severovzhodne smeri s posredovanjem slovenskih dežel in prek njih
čez pristanišči Reka in zlasti Trst ter iz vzhodne smeri iz Dubrovnika, ki je
znan pritegniti nase trgovino velikega dela balkanskega prostora. Prihajale
pa so kože v Marke v tem obdobju in zlasti v prvi polovici 16. stoletja iz vsega
balkanskega prostora, iz ozemlja zahodnih in severnih črnomoških dežel, iz
levantških dežel in se posebej omenjajo tudi kože iz Aleksandrije, prav tako
pa tudi iz slovenskih dežel, iz nemških vzhodnoalpskih dežel in zlasti iz po-
donavskih, ogrskih in hrvatskih dežel.

Trgovina slovenskih dežel z Italijo je že v 14. stoletju dobivala večji
obseg,⁵ v njenem sklopu pa se omenja tudi trgovina s kožami. Prve znane
vesti o trgovini s kožami iz slovenskega ozemlja in njenega širšega zaledja
zasledimo v Fanu in Pesaru že pred sredo 15. stoletja. Leta 1442 sta npr.
Dominik Nardi in Andrej Paladini iz Pesara sklenila družbo za obdelavo
kož; prvi je vanjo vložil 5 bal (50 kosov) »nemških« kož v skupni vrednosti
35 in pol zlatih dukatov, drugi pa je v družbo dal svojo osebo in delo.⁶ Že
mesec dni poprej pa sta družabnika Nikolaj, sin Antonija iz Reke in Adam
Addami iz Ferma v Pesaru prodala nekemu kupcu iz Fana 16 bal »nemških«
kož za 104 zlate dukate.⁷ Toda v Fanu so že leta 1440 trije meščani iz Pergole
kupili 36 bal kož (verjetno ogrskih) za 200 zlatih dukatov.⁸ Podatek nedvo-
umno kaže, da je mesto že postalo tržišče za svojo širšo okolico. Kože, ki so
v tem času prihajale v markizanska mesta, so bile v veliki meri neposredno
iz slovenskih dežel in sodobniki v Markah so jih označevali kot »nemške«
kože (corii theutonici). V posameznih letih so te kože še tja do prvih let
16. stoletja v Pesaru dosegle tudi do 70 in več odstotkov celotne množine kož,
ki jo izkazuje kreditna trgovina s kožami.

V zadnji četrtini tega stoletja se podatki o trgovini s kožami v obeh mestih
pomnože. Za Fano razpolagamo od leta 1477 pa do 1525 že z več ali manj
sklenjeno serijo podatkov o kreditni trgovini in o količinah kož v tej trgovini.⁹
V Pesaru pa se sprva množe vesti o trgovini s kožami v zvezi z nastajanjem
trgovskih družb za nakup in prodajo kož,¹⁰ a od leta 1498 imamo tudi tod
več ali manj sklenjeno vrsto količinskih podatkov o kreditni trgovini s kožami,
ki sežejo vse do leta 1548.¹¹ Toda v obeh mestih stopajo že v začetku 16. sto-
letja daleč v ozadje kože iz slovenskih dežel in popolnoma prevladajo v pro-
metu kože iz ogrskih (in hrvatskih) dežel. Prve so poslej tvorile le še v posa-

⁴ Za Fano glej zlasti notarske knjige P. A. Gallassi, N. Gallassi, G. Gallassi, P. A. Graziani, A. Fusconi, L. Vignattoli, J. Roncoli in P. D. Stati. Za Pesaro notarske knjige B. Fattori, M. G. Lepri, S. Peponi, P. D. Ambrosi, A. Milioni, L. Abbati. Za Ancono notarske knjige Jo. B. Alberici (no 247, 233, 230, 235, 242, 243), G. Alberici (no 28, 29) in G. Giustiniani (no 660, 637, 656, 659, 665, 669, 664 in 661).

⁵ F. Gestrin, *Trgovina slovenskih dežel z italijanskimi ob koncu srednjega veka in v XVI. stoletju*, *Zgodovinski časopis* 29 (1975), str. 89 sl.

⁶ ASP — not. knj. M. Paladini f 77 — 1442 jun. 30.

⁷ ASFA — not. knj. L. Mastropaolo A — 1442 maj 26.

⁸ ASFA — not. knj. L. Mastropaolo A — 1440 nov. 17.

⁹ Glej tabelo I, narejeno na podlagi notarskih knjig zgoraj imenovanih notarjev.

¹⁰ ASP — not. knj. G. Lepri 11/6 f 41 — 1474 nov. 23; f 247 — 1476 sept. 16; 11/7 f 275 — 1476 nov. 23; 11/9 f 129' — 1478 maj 28, f 137 — 1478 jun. 30; 11/13 f 118 — 1481 avg. 3.

¹¹ Glej tabelo II, narejeno na podlagi notarskih knjig zgoraj imenovanih notarjev v Pesaru.

meznihi letih kakih 5 % celotnega prometa s kožami v Fanu in Pesaru. Prevlado kož iz ogrskih (in hrvatskih) dežel v tej smeri prometa je postavljati že v čas po smrti Matije Korvina (1490) in še posebej v čas po končani beneško-habsburški vojni (1508—1516), ko se je trg kožam iz ogrskih dežel na široko odprl v Italiji. V relativno večjem obsegu se je promet s kožami iz slovenskih dežel v prvi polovici 16. stoletja odvijal le še v Anconi, kjer moremo — seveda po še ne do kraja izčrpanih virih — slediti trgovini s temi kožami v letih 1529—1542.¹²

Po dosedaj znanih podatkih o kreditni trgovini v zgoraj označenem skoraj petdesetletnem obdobju, toda s težiščem prometa v letih 1486—1505 in 1518—1521, so v Fanu na drobno prodali okoli 62.100 kož, predvsem govejih kož, za katere so kupci ostali dolžni skoraj 33.300 zlatih dukatov. V Pesaru, ki je bilo v primerjavi s Fanom mnogo pomembnejše trgovsko središče in je že od konca 15. stoletja privabljalo trgovce tudi iz Nizozemske in celo Anglije, je bila kreditna trgovina s kožami (na drobno) mnogo bolj razvita. V letih 1498—1548, a s težiščem na letih 1518—1543, so v Pesaru na ta način po naših podatkih prodali okoli 388.300 kož, višina kreditirane vsote pa je bila blizu 263.600 zlatih dukatov oziroma skudov.¹³ Po podatkih za zgoraj označenih 14 let pa je v Anconi, kjer se je ukvarjalo s trgovino s kožami, ki so prihajale vanjo po tej smeri, le nekaj trgovcev, število v obliki kreditne trgovine prodanih kož doseglo številko 8.782, od tega 8.447 »nemških« kož, kreditirana vsota pa je bila 6.620 zlatih dukatov oziroma skudov. Kako se je po letih razvijal ta promet, prikazujejo priložene tabele, ki posebej navajajo kože, prodane neposredno po trgovcih iz slovenskega zaledja oziroma za njihov račun. Skupna vsota v vseh treh mestih ugotovljenih količin s kreditno trgovino prodanih kož v označenem obdobju pa je blizu 459.200 kož, a kreditirana vsota za plačilo teh kož je presegla 303.000 zlatih dukatov oziroma skudov.

Izkazano kreditno trgovino moramo imeti le za tretjino vsega prometa s kožami v tej smeri. Upravičeno bi mogli trditi, da je v obdobju od 1477 do 1548 prišlo v Marke po tej poti okoli 1.380.000 raznovrstnih kož, katerih skupna vrednost bi dosegla do prek milijona zlatih dukatov. Ob taki oceni bi v Marke vsako leto uvozili okoli 21.000 kož, kar pa je glede na obseg kreditne trgovine vsaj ob viških trgovine s kožami iz te smeri prej majhna kakor pa velika številka. Saj iz tabele vidimo, da so bile v Pesaru ob viških trgovine že množine v kreditni trgovini prodanih kož precej višje: Če bi te številke pomnožili s faktorjem tri, dobimo naslednje letne količine kož: 1522 — ok. 75.000, 1523 — ok. 166.000, 1524 — ok. 81.000, 1533 — ok. 43.000, 1536 — ok. 48.000, 1541 — ok. 42.000, 1542 — ok. 46.500 in 1543 — ok. 41.000 kož. Ker so po podatkih O. Pickla iz ogrskih in hrvatskih dežel izvozili v smeri proti zahodu v prvi polovici 16. stoletja po okoli 200.000 kož letno,¹⁴ moremo ob zgornjih številkah trditi, da je velik del tega izvoza šel v Marke, kjer se po kažeta Pesaro in Ancona kot izredno pomembni tržišči v tej trgovini.

Ta tranzitna trgovina in seveda tudi trgovina z domačim blagom se je prek slovenskih dežel usmerjala po treh poglavitnih poteh: po takó imenovani ljubljanski poti (Nedelišče—Ormož—Ptuj—Ljubljana—Trst, — in deloma še v beneška mesta v slovenskem delu Istre ali Gorico), po novomeški ali tudi postojnski poti (Koprivnica—Varaždin—Zagreb—Novo mesto—dolina Krke—

¹² Glej tabelo III, narejeno na podlagi notarskih knjig zgoraj imenovanih notarjev v Anconi.

¹³ Prim. F. Gestrin, *Trgovina o. c.*, str. 98.

¹⁴ O. Pickl, *o. c.*, str. 91, tudi op. 64.

Lož—Postojna—Trst ali beneška mesta v slovenski Istri) in končno po koroški poti prek Beljaka—Trbiža v Furlanijo in dalje v Italijo. V tej tranzitni trgovini s kožami proti Italiji se tedaj kot pglavilna središča pokažejo Ptuj, Ljubljana, Gorica in Trst, ki se jim pridružujeta tudi Zagreb in Reka. Od tega koliko časa in v kakšnem obsegu so šle kože (in drugo tranzitno blago) po teh poteh v Italijo, zlasti po ljubljanski in postojnski poti, in italijansko blago proti ogrskim deželam, a tudi kdo je to trgovino obvladal, je bil v veliki meri odvisen gospodarski procvit mest in meščanstva na Slovenskem v obravnavanem obdobju.

Pomen te trgovine spoznamo iz velikega števila trgovcev, ki so se v markizanskih mestih vključevali v trgovino s kožami. V Fanu se v tabeli I omenjenih letih omenja dober ducat trgovcev, ki so se med drugim ukvarjali tudi s trgovino s kožami z druge strani Jadrana, v Pesaru jih v tabeli III navedenih letih poznamo kar blizu sto, a za Ancono imamo za trgovce s kožami iz slovenskih in ogrskih dežel le sporadične podatke. Tako v Fanu kakor v Pesaru, a tudi Ancona v tem pogledu ni mogla biti izjema, so bili trgovci s kožami deloma domačini in so največji med njimi sodili v sam družbeni vrh, pripadali so plemiškim oziroma patricijskim ali vsaj najbogatejšim mestnim trgovskim rodbinam. V Fanu so bili taki npr. Nikolaj Ufreducij iz Ferma (v letih 1479 do 1493), Andrej Durantis (v letih 1488—1507) in Kastrucij Castracanis (v letih 1518—1531), ki se je nato preselil v Pesaro, morda zaradi boljših pogojev za trgovino. V Pesaru je sem štetil člane plemiške rodbine Planosijev, Arduinov in Luparinov ter velike trgovce Vincenca Buratelli, Nikolaja Streinerja in Marka Pechs. Med anconskimi trgovci naj omenim tu Jakoba Vincentius in Janeza Senatus, družabnika Franca Muscona iz Ljubljane. Trgovci iz slovenskih dežel (med njimi tudi kar številni v mesta na slovenskih tleh doseljeni Italijani¹⁵), ki so v markizanska mesta posredovali kože, so v veliki meri tudi neposredno trgovali s kožami v teh italijanskih mestih. Tako je v Pesaru v letih 1518 do 1548 trgovalo s kožami nad 30 trgovcev iz slovenskih in par trgovcev iz hrvatskih dežel. V Fanu pa so v zgoraj označenem časovnem razdobju imeli v trgovini s kožami veliko vlogo člani rodbine Lanthieri, ki so bili doma s področja Brescie, a jih viri v Fanu, Pesaru in Anconi pogosto označujejo kot trgovce in meščane iz Ljubljane (v letih 1477 do 1498 Ivan, sin Antonija, v Fanu; v letih 1509 do 1518 v Fanu, nato v Pesaru in tudi v Anconi Jakob Lanthieri; v letu 1516 v Fanu Anton Lanthieri s svojo družino).

Kože iz slovenskih ter ogrskih (in hrvatskih) dežel so trgovci v Fanu, Pesaru in Anconi prodajali v obliki kreditne trgovine praviloma v teh mestih samih, tod naj bi se dolžne vsote tudi poravnale, kolikor to ni bilo drugače določeno. Kupci so bili deloma trgovci zalednih mest, predvsem pa neposredni potrošniki, posebej vsakovrstni obrtniki iz zelo širokega ozemlja. Obsegalo je namreč velik del srednje Italije: poleg Mark in Umbrije še Emilio-Romagno, dele Toscanne in Abruzzov oziroma Apulije. Kože so šle v Markah v desetine mest in krajev, ki jih tu ne bi naštevati, v drugih deželah pa so bili kupci teh kož npr. tudi iz Fabriano, Foligno, Assisi, Perugia, Gubbio, Arezzo,

¹⁵ Prim. F. Gestrin, *Trgovina o. c.*, str. 95, 97 sl.; F. Gestrin, *Mitninske knjige o. c.*, str. 55 sl.; F. Gestrin, *Prispevek h gospodarski zgodovini Ptuja v prvi polovici 16. stoletja*, *Casopis za zgodovino in narodopisje* 5 (1969), str. 228 sl.; O. Pickl, o. c., str. 78, 80, 102; F. Gestrin, *Trgovina o. c.*, str. 95 sl.

TABELA I
Kreditna trgovina s kožami v letih 1477—1525 v Fanu*

Leto	1477	1479	1480	1484	1485	1486	1487	1488	1489	1490	1491	1492	1493	1494	1495
Italijanski trgovci	—	110	—	12	270	1142	220	3098	1460	1127	611	1279	2550	370	221
Trgovci iz slovenskih dežel	53	—	130	—	—	—	—	—	1060	—	—	359	—	1980	1530
Skupaj	53	110	130	12	270	1142	220	3098	2520	1127	611	1638	2550	2350	1751

Leto	1496	1497	1498	1499	1500	1501	1502	1503	1504	1505	1506	1507	1508—1511	1512
Italijanski trgovci	367	120	1040	1099	6005	8111	5964	—	382	—	—	270	—	457
Trgovci iz slovenskih dežel	60	—	410	120	—	—	—	3502	1541	1328	675	—	—	—
Skupaj	427	120	1450	1219	6005	8111	5964	3502	1923	1328	675	270	—	457

Leto	1513	1514/5	1516	1517	1518	1519	1520	1521	1522/3	1524	1525/6	1531
Italijanski trgovci	60	—	300	—	3415	2462	3015	1820	—	135	—	240**
Trgovci iz slovenskih dežel	—	—	1110	150	1122	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	60	—	1410	150	4537	2462	3015	1820	—	135	—	240

* V kosih.

** To so že kože iz Moncastra.

TABELA II
Kreditna trgovina z »nemškimi« in ogrskimi kožami v Anconi 1529—1542

Leto	1529	1530	1531	1533	1534	1535	1536	1537	1540	1541	1542
Kože	1074 +	386	215	1353	905	1577	1236	527	422	648	104
	50			+	+				+	190	
				50	45						

TABELA III
Kreditna trgovina s kožami v Pesaru v letih 1498—1550*

Leto	1499	1500	1501	1502	1503	1504	1505	1506	1507	1508	1509/12	1513	
Italijanski trgovci	285	920	1095	1727	1643	1868	1770	710	1785	1710	—	ca. 75	
	ca. 30 %**		ca. 40 %	ca. 47 %		ca. 77 %	ca. 80 %	ca. 85 %	ca. 78 %	ca. 38 %			
Trgovci iz slovenskih dežel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Skupaj	285	920	1095	1727	1643	1868	1770	710	1785	1710	—	ca. 75	
Leto	1514/5	1516	1517	1518	1519	1520	1521	1522	1523	1524	1525	1526	1527
Italijanski trgovci	—	ca. 70	ca. 100	2225	4582	6169	8911	18924	33750	18236	5853	2619	731
				ca. 8 %	+ 32996			+ 23564					
Trgovina iz slovenskih dežel	—	—	—	1700	—	ca. 70	—	—	11860	8883	9750	6202	1710
Skupaj	—	ca. 70	ca. 100	3925	4582	6239	8911	18924	45610	27119	15603	8821	2441
					+ 32996			+ 23564					
Leto	1528	1529	1530	1531	1532	1533	1534	1535	1536	1537	1538	1539	1540
Italijanski trgovci	595	750	410	1470	655	30	160	681	415	931	1892	1311	1332
Trgovci iz slovenskih dežel	2500	924	5537	8778	5280	5304	6243	13547	15572	9751	4241	2414	6217
Skupaj	3095	1704	5947	10848	5935	5334	6403	14228	15987	10682	6133	3725	7549
Leto	1541	1542	1543	1544	1545	1546	1547	1548	1549	1550			
Italijanski trgovci	7289	3802	3257	895	306	100	—	200	—	41			
Trgovci iz slovenskih dežel	6725	12669	10497	7515	855	—	140	630	—	—			
Skupaj	14014	15471	13754	8410	1161	100	140	830	—	41			

* V kosih.

** Odstotki »nemških« kož.

Cesena, Faenza, Forlì, Città di Castello, Castiglione, Terni, Macerata, Spoleto, Aquila in dr.

Trgovina s kožami prek slovenskih dežel v Marke je imela, sodeč po podatkih za Fano in Pesaro (glej tabeli), naslednje razvojne linije. Sprva in vse do začetka 16. stoletja se nam kaže Fano kot pomembnejše tržišče od Pesara, toda v času beneško-habsburške vojne (1508—1516) je trgovina s kožami v obeh mestih skoraj povsem prenehala. Na prelomu v tretje desetletje 16. stoletja se je začel vzpon trgovine s kožami, prvenstveno iz ogrskih in hrvatskih dežel, ki so jih v Marke posredovali večinoma trgovci iz slovenskih mest. V Fanu pa je, verjetno kot posledica konkurence v Pesaru, promet močno padel. Ta nagli vzpon trgovine v Pesaru, ki ga je pospešilo dolgoletno zaprtje meje med že omenjeno vojno, so za krajši čas zaustavili in promet močno zmanjšali dogodki na Ogrskem v letih 1526 do 1529. Tej depresiji v trgovini s kožami je nato sledila dolgotrajna več ali manj stalna doba trgovine vse do skoraj konca 40-ih let 16. stoletja. V tem blizu 20 let trajajočem obdobju pesarski trgovci za svoj račun skoraj niso prodajali več kož, pač pa le za račun trgovcev iz slovenskih (in hrvatskih) dežel, svojih principalov. Mogli bi reči, da je bila v teh letih tranzitna trgovina s kožami v Italijo v pretežni meri v rokah trgovcev iz Ptuja in Ljubljane, seveda v povezavi s svojimi italijanskimi partnerji. Prav tako pa moremo reči, da je bil to čas viška trgovine v mestih na Slovenskem v 16. stoletju.

Proti koncu 40-ih let 16. stoletja pa je tranzitna trgovina s kožami iz ogrskih in hrvatskih dežel v Marke prek slovenskih dežel povsem prenehala.¹⁶ Vzroki za ta preobrat so bili raznovrstni, iskati pa jih je deloma zopet v vojaških in političnih dogajanjih na Ogrskem v zvezi z novimi osvojitvami sultana Sulejmana in s tem povezanim prenašanjem trgovine s kožami iz teh področij na poti prek Bosne v Dubrovnik.¹⁷ Ta je poslej obvladal tudi trgovino s kožami iz teh področij in jih po svojem trgovskem organizacijskem sistemu pošiljal na italijanski in zahodni trg. Trgovci iz slovenskih mest so izgubili dotedanjo vlogo v tranzitni trgovini iz ogrskih dežel proti Italiji; kože iz slovenskih dežel, ki so tvorile, kakor smo že videli, sorazmerno majhen delež v prometu kož proti Italiji, pa so se poslej usmerjale predvsem na ozemlje Beneške republike.¹⁸

Trgovina s kožami, ki so prihajale iz severovzhodne smeri, je le del celotne trgovine s tem blagom v Anconi. V mnogo večji meri sta ta trgovina in njen procvit zavisela od povezav Ancone z Dubrovnikom.¹⁸ Le-ta je začel intenzivneje trgovati z Italijo že od srede 12. stoletja dalje. To je bil čas, ko je Dubrovnik sklenil trgovske pogodbe s celo vrsto italijanskih mest, med drugim tudi z mesti v Markah (Ancona 1199, Fano 1201, Recanati in Senigallia

¹⁶ F. Gestrin, *Trgovina o. c.*, str. 100 sl.

¹⁷ O. Pickl, o. c., str. 93 sl. 114, 126; F. Gestrin v *Zgodovinski časopis* 25 (1971), str. 308 sl.

¹⁸ Dj. Körbler, *Dubrovačka republika i zapadne evropske zemlje*, Rad JAZU 214 (1916), str. 175 sl. J. Tadić, *Spanija i Dubrovnik u XVI veku*, Beograd 1932; M. Popović-Radenković, *Le relazioni commerciali fra Dubrovnik (Ragusa) e la Puglia nel periodo angioino (1266—1442)*, *Archivio storico per le provincie napolitane* 37 (1937), str. 5 sl. in 38 (1938), str. 153 sl.; B. Krekić, *Ragusa e gli Aragonesi verso la metà del XV secolo*, *Revista storica del Mezzogiorno* 1 (1966), str. 205 sl.; B. Krekić, *Dubrovnik (Ragusa) et le Levant au Moyen Age*, Paris—La Haye 1961; M. Spremić, *Dubrovnik i Aragonci 1442—1495*, Beograd 1971; I. Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Beograd 1932; T. Popović, *Turska i Dubrovnik u XVI veku*, Beograd 1973; P. Matković, *Trgovinski odnošaji između Dubrovnika i srednje Italije*, Rad JAZU 15 (1871), str. 1 sl.; S. Anselmi, *Venezia, Ragusa, Ancona tra Cinque e Seicento, un momento della storia mercantile del Medio Adriatico*, Ancona 1969; F. W. Carter, *Dubrovnik (Ragusa) a Classic City-state*, London—New York 1972.

1206), v katerih je bil z Ancono stoletja v najtesnejših trgovskih zvezah, ki so jih nove pogodbe vedno znova potrjevale in dopolnjevale.¹⁹

Kože so bile že v drugi polovici 14. stoletja pomembno izvozno blago v dubrovniški trgovini. Z ustvarjanjem številnih trgovskih kolonij v svojem, zlasti bosenskem in srbskem zaledju,²⁰ so si Dubrovčani ustvarjali bazo za svoj trgovski sistem, s katerim so obvladali v 15. stoletju že veliko ozemlje. S tega ozemlja, a tudi iz makedonskega in celo severnogrškega področja ter Albanije je Dubrovnik pritegoval že v tem času najrazličnejše kože, ki jih je nato posredoval prek Jadrana v Italijo.²¹ Čeprav so bile tedaj Benetke najvažnejši uvoznik kož iz Dubrovnika, je vendar precejšen del te trgovine odpadel tudi na Ancono, ki jo Carter v svojem odličnem delu označuje kot drugo najvažnejšo dispečersko пристanišče v Italiji za trgovino s kožami.²² Vsi viri to ugotovitev nedvomno potrjujejo, toda za jasno spoznanje obsega in vloge te trgovine v Anconi bo treba še podrobno proučiti serije dubrovniškega arhiva in serijo notarskih knjig v Archivio di Stato d'Ancona.

Na prehodu v 16. stoletje se je začel v trgovini s kožami preobrat, ki je prinesel Anconi že v prvi polovici 16. stoletja v trgovini s kožami iz balkanskih in levantinskih področij prvo mesto v Italiji.²³ V tem času se je zaključevalo turško osvajanje Balkana in Podonavja in nad vsem tem ogromnim prostorom so si Dubrovčani pridobili privilegiran položaj v trgovini.²⁴ Dubrovnik je postajal eno izmed velikih trgovskih središč v Sredozemlju s posredovanjem blaga iz vzhoda na zahod in obratno kot glavno funkcijo. Istočasno je od začetka 16. stoletja rasel tudi pomen Ancone kot izhodišča zahodne trgovine proti turškemu vzhodu in je postala stičišče važnih poti v tej prometni smeri. Na relativno ozkem prehodu, ki ga je predstavljalo Jadransko morje, sta se znašli nasproti dve veliki tržišči. Zveza med Dubrovnikom in Ancono je postala najugodnejša povezava med vzhodom in zahodom v sredozemskem prostoru. Ancona se je v tem času razvijala hkrati v veliko uvozno pristanišče za blago iz balkanskega prostora in izvozno luko za blago, namenjeno na ozemlje turškega imperija. V zvezi s tem pa je postajala tudi največji posredovalni trg za trgovino s kožami, ki so prihajale iz vzhoda prvenstveno s posredovanjem Dubrovnika.²⁵ Braudel označuje Ancono v 16. stoletju kot »mesto kož«.²⁶

Dubrovnik je v tem času (in nato vse 16. stoletje) Italijo in zahod oskrboval s kožami iz mnogo širšega bosenskega in srbskega zaledja, kakor v prejšnjem obdobju, iz bolgarskih dežel, zlasti področja spodnje Donave in Vidina ter nižinske Trakije, dalje iz Moncastra ob ustju Dnjestra in sosednjih področij. Iz nakupnih središč kot so bili npr. Vidin, Nikopolj, Silistria, Razgrad so šle kože deloma po kopnih poteh, deloma pa po morju iz dubrovniških

¹⁹ J. Lučić, Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i Italije u XIII stoljeću, Pomorski zbornik 5 (1967), str. 447 sl.; S. Anselmi, o. c., str. 41 sl.; F. W. Carter, o. c., str. 71 sl., 74, fig. 15.

²⁰ I. Voje, Poslovanje dubrovniških trgovskih družb na balkanskem polotoku v drugi polovici XV. stoletja, Zgodovinski časopis 28 (1974) str. 215; F. W. Carter, o. c., str. 144 sl.

²¹ F. W. Carter, o. c., str. 250 sl.

²² *Ib.*, str. 252.

²³ Prim. M. Natalucci, Ancona attraverso i secoli, I-III, Ancona 1960; S. Anselmi, o. c., str. 65 sl.; P. Earle, The Commercial Development of Ancona, The Economic History Review, 2 Ser. 22 no 1 (1969), str. 28 sl.; J. Delumeau, Un pont fra Oriente e Occidente: Ancona nel Cinquecento, Quaderni storici 13 (1970), str. 26 sl.; F. W. Carter, o. c., str. 361 sl.

²⁴ T. Popović, Turska o. c., str. 79, 92 sl. 117–122.

²⁵ P. Earle, o. c., str. 39 sl.; S. Anselmi, o. c., str. 65 sl.; F. W. Carter, o. c., str. 361–5; T. Popović Trgovački odnosi Dubrovnika i Ankone u drugoj polovini XVI veka, Zbornik Filozofskog fakulteta 11, no 1 (Beograd 1970), str. 443 sl.

²⁶ F. Braudel, *Civiltà ed imperi del Mediterraneo nell'età di Filippo II*, I, Torino 1963, str. 337.

skladišč v Varni, Carigradu (Pera) in Rodosto v Marmornem morju. Toda Dubrovčani so nakupovali kože tudi v različnih pristaniščih Grčije in Albanije. Prek Dubrovnika ali pa po neposrednih poteh so kože nato posredovali naprej, večinoma vsekakor v Ancono.²⁷ Vanjo pa so se stekale deloma, kakor smo že spoznali, tudi kože iz slovenskih in ogrskih dežel.

Iz vseh teh področij namreč že od začetka 16. stoletja srečujemo kože v Anconi, viri jih označujejo po lokalnih oznakah (»corii theutonicici« ali »corii de Alemania«, »corii sclavonici«, »corii de Moncastro«, »corii de Varnia«, »corii de Alexandria«, »corii de Gretia«, »corii de Salonicchio«, »corii de Valona«). V prvi polovici 16. stoletja so v trgovini s kožami prevladovali kože iz Moncastra in Varne, sledile so jim kože iz Grčije, nato pa s precejšnjo razliko kože iz slovenskih in ogrskih dežel in drugih področij. Med njimi so bile najštevilnejše seveda goveje kože, cenjene pa so bile tudi bivolje in konjske, ki pa se precej redko omenjajo. Večji pomen v trgovini s kožami gre tudi ovčjim, koštrunjim in jančjim kožam (montinini, monzoni), še posebej pa je omeniti fino strojeno usnje drobnice, kordovan, katerega so razlikovali vsaj troje vrst in je bil različno pobarvan.²⁸

Trgovino s kožami v Ancono so v veliki meri imeli v svojih rokah Dubrovčani, ki so imeli v tem času močno skupino trgovcev v tem mestu, vendar pa je niso v celoti obvladali. V to trgovino so že v tem času posegali židovski trgovci, ki so si v Dubrovniku in Anconi ustvarili svoj sistem trgovanja z raznim blagom ob sistemu Dubrovčanov.²⁹ Trgovina s kordovanom je bila v Anconi skoraj povsem omejena samo nanje. Toda Ancona se je odpirala tudi drugim trgovcem iz turškega imperija, dajoč vsem sultanovim podanikom ugodnejše carine; s to politiko je nadaljevala po letu 1532 papeška država.³⁰ Zato so tudi v trgovino s kožami posegali še razni drugi trgovci (npr. Konstantin Ralli iz Hiosa).³¹

Če sodimo po kreditni trgovini na drobno, v katero pa Dubrovčani niso v večji meri posegali — težišče njihovega trgovanja je bilo neposredno poslovanje z velikimi ankonskimi, florentinskimi in drugimi trgovci, ki so svoje blago posredovali za kože (in drugo blago) — je trgovina s kožami v Anconi že od začetka 16. stoletja dalje naraščala. To se kaže tudi v rasti kreditnih poslov v trgovini s kožami:

leto 1502	21 ³²
leto 1509	68
leto 1533	48
leto 1534	73
leto 1535	103
leto 1536	51
leto 1537	101

²⁷ T. Popović, *Trgovački odnosi o. c.*, str. 450 sl.; F. W. Carter, o. c. str. 361—5.

²⁸ Archivio di Stato — Ancona, not. knj. Jo. B. Alberici 247 f 67 — 1541 nov. 24; G. Giustiniani 665 f 169' — 1534 jun. 12.

²⁹ Prim. T. Popović, *Dubrovnik i Ankona u jevrejskoj trgovini XVI veka*, Zbornik 1 (Jevrejski istorijski muzej), Beograd 1971, str. 41 sl.; R. Samardžić, *Dubrovački Jevreji u trgovini XVI i XVII veka*, ibidem, str. 21 sl.

³⁰ P. Earle, o. c., str. 40.

³¹ Prim. ASA, not. knj. G. Giustiniani 664 f 62' — 1536 marec 21, f 86' — 1536 april 20, 661 f 141 in 152 — 1537 jun. 23 in jul. 12.

³² P. Earle, o. c., str. 34 op. 1; ASA, not. knj. G. Giustiniani za navedena leta.

Sama kreditna trgovina pa se je po podatkih, ki jih imamo iz notarskih knjig G. Giustiniani, v letih 1533—1537 gibala takole:

leto 1533	23.042	kož	+ 277 liber
leto 1534	15.711		+
leto 1535	21.917		+ 167 konjskih
leto 1536	21.808		+
leto 1537	28.518		+ 371 konjskih

Seveda so to številke, ki temelje le na sorazmerno skromnih virih enega samega notarja. Resnična trgovina s kožami, tudi kreditna trgovina na drobno, je bila v tem času v Anconi vsekakor mnogo večja, kakor je bila v Pesaru in Fanu skupaj. Domnevamo, da je v prvi polovici 16. stoletja, ko je trgovina s kožami prihajala v svoj višek, prišlo v Ancono iz balkanskih in drugih dežel vsaj nekaj milijonov različnih kož. Po tej domnevi bi kreditna trgovina na drobno dosegla kakih 50.000 do 60.000 kož letno, kar po podatkih v Pesaru in v sami Anconi vsekakor ni pretirana trditev. Ta trgovina je dajala ob sorazmerno velikih dobičkih kar precejšnjo akumulacijo trgovskega kapitala ne glede na sorazmerno nizko realizacijo kreditov (do ok. 60—70 %).³³

Velik obseg trgovine s kožami v Anconi v tem času na svoj način dokazuje tudi veliko število trgovcev s kožami, ki se javljajo na osnovi istih skromnih virov: bilo jih je nad 70. Poleg pravih ankonskih trgovcev³⁴ je bilo med njimi veliko trgovcev iz drugih italijanskih krajev, ki pa so prebivali v Anconi in se označujejo kot njeni prebivalci ali kot v mestu živeči trgovci (*mercator commorant Anconae, mercator moram trahens in civitate Ancona*). Tako so bili tudi na področju kreditne trgovine zelo aktivni številni Florentinci, ki so sicer direktno trgovali z Dubrovčani in kože transportirali dalje,³⁵ in mnogi posamezni trgovci iz Verone, Bergama, Milana, Lucca, Arezza, Bologne, Urbina in morda tudi iz Siene.³⁶ Seveda so na kredit in na drobno prodajali tudi v Anconi prebivajoči dubrovniški trgovci.³⁷ Židovski trgovci pa so obvladovali predvsem kreditno trgovino s kordovanom.³⁸

Vsi ti trgovci seveda niso imeli enakega pomena v tej trgovini s kožami. Glede na vrednost in obseg je bila vendar omejena na ožji krog ankonskih, florentinskih in dubrovniških trgovcev. Toda že sama pestrost trgovcev po svojem poreklu izpričuje veliko pomembnost Ancone kot največjega središča trgovine s kožami na poti iz Balkana v Italijo.

³³ F. W. Carter, o. c., str. 383—5.

³⁴ Npr. Johannes Baptista de Senatis, Bartholomeus Thomasio, Franciscus Johannis Gabrielis, Jacobus de Leonibus, Angelus Renaldini, Vincentius de Carbonibus, Stephanus Ferrenti, Johannes Scarnizi, Johannes de Bonamajoribus, Gabriel Triumphy, Hieronymus Cambrius Marzellini, Bartholomeus in Johannes Monasij, Franciscus Marchetti, Petrus Jacobus Bonarelli, Franciscus in Joannes de Antiquis itd.

³⁵ Pandulphus Biliottus de Florentia mercator commorans Anconae, Jacobus Miniatti..., Hieronymus Gerinus..., Paulus Perutius, Franciscus Auerani Perutius...; Damianus Bonacursius, Jacobus Jacomini, Lucas Salvutius, Matheus Cecchus itd.

³⁶ Bererdinus in Andreas Morandus de Verona, Camillus de Zanchis de Verona, Joannes de Beltrami de Pergamo, Petronius Petri Belli de Pergamo, Johannes Angeli Cariboldus de Mediolano, Johannes Baptista Lambertus de Luccha, Hieronymus magistri Thome de Luccha, Jacobus Baptista Pozzonus de Aretio, Gregorius Thome de Aretio, Johannes Antonius Laurentii de Pontremulo de Bononia, Cesar Ludovici de Urbino, Marcus Petri de Senis itd.

³⁷ Johannes Gondola (Gondulić), Aloysius de Gozzis (Gučetić), Stephanus de Gozzis (Gučetić), Johannes Dominicus de Gozzis (Gučetić), Petrus Bartholomei de Nale (Nalješković), Nicolaus q. Marini de Nale (Nalješković), Pasqualus Georgii de Giuppiana, Johannes de Blandiis de Ragusio, Nicolaus Johannis de Ragusio, Johannes Bianchi de Ragusio, Blaxius de Bona (Bunić) itd.

³⁸ Salamon Leonis, Isac Moysis Alemano, Moyses Rotolo, Isac Moysi Hyspanus, Habralius Matielo, Jacobus Cavagliarii, Aron Bonsignori, Rubinus Lazari de Urbe (Rim), Jacobus Morgane de Salonicchio itd.

Na drugi strani pri tej oceni Ancone ne gre zanemariti tudi trgovine s šiskami (valinee, valonee), ki se kot surovina pri strojenju kož pojavljajo kot trgovsko blago v vseh treh obravnavanih mestih. V letih 1533–1537 so v Anconi samo v štirih kupčijah prodali 259.700 liber tega blaga. Uvažali so ga iz dubrovniškega zaledja, a zlasti iz Albanije (in Grčije po poteh v albanška pristanišča). Izhodiščno pristanišče je bila zlasti Valona in po njej se blago morda tudi imenuje. Tudi z njim so trgovali dubrovniški trgovci.

Okoli srede 16. stoletja je, kakor smo že spoznali, usihala severovzhodna, čez slovensko ozemlje vodeča pot za trgovino s kožami iz ogrskih in hrvatskih dežel v Marke (Pesaro, Fano). Trgovina s temi kožami se je preusmerjala na poti čez Bosno v Dubrovnik. S tem so Dubrovčani obvladovali še večje ozemlje s to trgovino in seveda še povečali trgovino s kožami v Anconi, ki je v drugi polovici 16. stoletja dosegla vrhunec na področju trgovine s kožami. Kot največje italijansko tržišče za nakup kož je Ancona oskrbovala sedaj z njimi področje Benetk (kamor so sedaj šle kože iz slovenskih dežel), Milana, Torina, Firenc in Ferrare ter seveda svoje neposredno širše področje.³⁹

V tej trgovini s kožami so se pojavljale različne oblike tehnike trgovskega poslovanja. Dubrovniški trgovci so v Anconi v veliki meri trgovali neposredno, to se pravi ali sami ali v družbi samih Dubrovčanov ob pomoči svojih agentov, ki so trgovali zanje. Manj se je uveljavila ta oblika tehnike pri trgovcih iz slovenskih dežel v Pesaru in Fanu, vendar pa v večji meri v prvem obdobju do okoli leta 1523, kakor pa pozneje. Tudi se je trgovina v največji meri odvijala v obliki trgovskih družb, ki so jih pogosto sestavljali trije družabniki, katerih eden je posloval na področju nakupa kož, drugi je kože posredoval proti Italiji, a tretji je deloval v Italiji; ta je bil seveda redno domačin. V obratno smer je šlo na podoben način v zameno za kože italijansko blago. Ob zaključku družbe, ki je mogla trajati več let, so družabniki naredili obračun in si delili dobiček.

Dubrovčani so v Anconi zelo uporabljali komisionarski način poslovanja, to je posredovanja vnaprej določenega blaga proti plačilu določenega odstotka vrednosti blaga (4 %). Tako obliko poslovanja so uporabljali tudi sami med seboj in ne le z italijanskimi in drugimi trgovci na relaciji Dubrovnik–Ancona.⁴¹ V Pesaru in Fanu tudi tega načina poslovanja skoraj ni zaznati. Pač pa se je tu in v Anconi v trgovini z »nemškimi« kožami, vendar v največji meri v Pesaru, uveljavila posebna oblika poslovanja, ki ima le deloma komisionarske značilnosti. Trгоvec iz slovenskih dežel je kot principal pošiljal kože (in drugo blago), a italijanski trгоvec, domačin, je kot njegov prokurator, agent, faktor prodajal te kože za njegov račun.⁴² Tako so od okoli srede 20-ih let 16. stoletja dalje trgovali mnogi trgovci. Člani rodbine Marenze (Gabriel, Alojz in Nikolaj), Hieronim Brunet, Andrej Forest, Janž Doren, Volbenk Pož in njegovi dediči (to je sin Janez Krstnik), Gregor Regal iz Ljubljane in Ptuja, dalje Ivan Franc de Fin iz Trsta, Gašpar Pastor iz Zagreba; Hieronim iz Bakra in še drugi so bili na tak način povezani z enim izmed največjih pesarskih

³⁹ P. Earle, o. c., str. 39–40; T. Popović, Trgovski odnosi o. c., str. 456.

⁴⁰ Prim. F. Gestrin, Trgovina o. c., str. 97 sl.

⁴¹ T. Popović, o. c., str. 456.

⁴² ASP, not. knj. B. Fattori 20/25 f 517 — 1533 okt. 15; f 277 — 1533 jun. 26: ... ex causa pretii (30) choriurum pilosorum ei venditorum de ratione domini Bolcampos (Wolfgang Posch) de Lubiana ...; 20/27 f 375' — 1536 jan. 15; ... pro residuo pretii petiorum (280) choriurum pilosorum de ratione domini Georgii Regal de Petouia ...

trgovcev Vincencem Buratellijem. Člani rodbine Maffette (Ivan Marija, Markanton, Venturin), Jakob Martineghi, Aleksij, Vincenc in Jožef Moscon, Sigmund Lanthieri iz Ptuja, Marko Stettner, Franc Moscon in Janez Krstnik Valvasor iz Ljubljane, Dragi Picardi iz Trsta, beneški trgovec Gašpar della Vechia, ki pa je trgoval po naših deželah in Franc Čuk? (Zuche), ki je bil poslovno povezan z Aleksijem Mosconom, so nastopali kot principalni pesarskega trgovca Nikolaja Streinerja in nato tudi njegovega družabnika Bartolomeja de Pompeis. Peter Reicher iz Ljubljane pa je bil na enak način povezan s trgovsko hišo Marka Pechs iz Pesara. V Fanu se primeri takega poslovanja kažejo že v zadnjih dveh desetletjih 15. stoletja. Gre za take oblike poslovanja med Ivanom Antonom Lanthierijem iz Ljubljane in Andrejem Durantis. V Anconi primer takega poslovanja, ki sta ga sklenila Franc Moscon iz Ljubljane in Venturin Maffette iz Ptuja z ankonskim trgovcem in meščanom Ivanom Senatus, vsekakor ni bil izjemen. Treba bo vire o tem le poiskati.

Medsebojne odnose in način plačila so tudi tu določale posebne pogodbe. Po njih sta partnerja dobiček delila, lahko tudi na polovico, po drugih pa je italijanski partner posel opravljal proti plačilu običajne, v Pesaru veljavne provizije. Pogodbe so točno opredelile medsebojne pravice in obveznosti družabnikov, dobo trajanja družbe, način poslovanja, nagrajevanja in zaključka družbenega poslovanja. Dogovorjeno skupno poslovanje je moglo trajati tudi tri leta in več. V pogodbi je italijanski partner sprejel obveznost, da bo za partnerja iz slovenskih dežel in v njegovem imenu trgoval s poslanim blagom v korist obeh pogodbenih strank. Prav tako se je italijanski partner pogodbeno vezal, da bo napravil družabniku ob zaključku poslovanja obračun za celotno trgovanje.

Na osnovi teh pogodb so npr. pesarski trgovci poslovali, prodajali kože za trgovce iz slovenskih mest za gotovino in na kredit, izterjevali od dolžnikov kreditirane vsote vrednosti prodanih kož, zaključevali z njimi poslovanje, kasirali zadolžnice za kreditirane kože ali izdajali pobotnice za plačila kreditiranih kož, vodili trgovske knjige in opravljali knjigovodska opravila, pošiljali svojim principalom po njihovih željah razno blago v Slovenijo. Ob koncu poslovanja so bili za principala dolžni narediti obračun posebej za blago (kože) in posebej za gotovino. Za vse neplačane račune na kredit prodanih kož je bil dolžan principalu predložiti poseben seznam (lista, apedissa) z imeni dolžnikov, količino prodanih kož in dolžno vsoto denarja. Te dolžnike je bil verjetno dolžan izterjevati še po zaključku družbe, čeprav so to lahko storili tudi principal ali njihovi prokuratorji.

Zaradi široko razvite in razvejane dejavnosti so v družbe povezani družabniki obeh strani pogosto imeli istočasno še posebne prokuratorje v zvezi s tem trgovskim poslovanjem. Trgovci iz slovenskih dežel so za svoje prokuratorje v Italiji imenovali ali domačine ali pa so pošiljali tja prokuratorje iz slovenskih dežel ali prihajali tudi sami. Te oblike poslovanja so bile prevladujoče vse do upada trgovine s kožami iz slovenskih dežel v Marke.⁴³

Trgovini s kožami v gospodarskih povezavah med obema obalama Jadranskega morja in še posebej med slovenskimi deželami in Markami gre torej zelo pomembno mesto.

⁴³ F. Gestrin, *Trgovina o. c.*, str. 99 sl.

S o m m a r i o

IL COMMERCIO DEI PELLAMI NELLE MARCHE DEL XV E NELLA PRIMA
META DEL XVI SECOLO

Il commercio delle pelli facente capo alle Marche, sia per le pelli provenienti dalle odierne regioni jugoslave che dalla più vasta area balcanica ed extrabalcanica, costituì nel periodo in questione uno dei più importanti settori del commercio fra le due sponde dell'Adriatico in genere. L'attività, iniziata anteriormente al XV secolo, ha nel Quattrocento sviluppi affatto particolari. Da una parte le pelli giungono nelle Marche dalle provincie slovene nonchè dalle regioni ungheresi (e croate) attraverso i porti asburgici di Trieste e di Fiume. Tale commercio è svolto in gran parte dai mercanti delle città della Slovenia. Dall'altra, per le pelli provenienti dall'area balcanica nonchè levantina il traffico è appannaggio dei Ragusei. Verso la metà del XVI secolo scade, col trasferimento dei traffici dalle terre ungheresi e croate attraverso la Bosnia a Ragusa (Dubrovnik), quasi del tutto il ruolo dei mercanti delle provincie slovene nel commercio delle pelli con le Marche. I centri marchigiani più importanti per l'attività in oggetto sono, oltre a Fano, Pesaro ed Ancona. Da qui i mercanti locali convogliano la merce ai centri più lontani della Penisola. Come risulta dai dati sulla circolazione creditizia, il commercio delle pelli ebbe una forte espansione che permise l'accumulazione di notevoli capitali dal commercio. Nell'attività in oggetto si affermarono infine anche particolari tecniche commerciali.